

"Föltétlen búzakalás legyen a címeren" ^[1]

A Lánchíd címereinek cseréje, 1949

A második világháború harcai során a Dunába lőtt budapesti hidak felújítását létfontosságúnak tekintette az új vezetés. A legnagyobb figyelem a főváros legrégebbi hidjára, a Lánchídra irányult. E terv végrehajtása során 1949 augusztusában egy „komoly” – ideológiai indíttatású – probléma merült fel: a Lánchíd pillérein látható faragott koronás címerek ügye. A közlekedési tárca augusztus elején utasítást adott, hogy a koronás címereket azonnali hatállyal el kell távolítani és a helyükre az új népköztársasági címet kell elhelyezni.

Bevezetés

A második világháború harcai során a Dunába lőtt budapesti hidak felújítását - értelemszerűen - létfontosságúnak tekintette az új vezetés. A legnagyobb figyelem a főváros legrégebbi hidjára, a Lánchídra irányult: ezt a hidat avatásának 100. évfordulóján, 1949. november 20-án akarták ismét átadni a forgalomnak. E terv végrehajtása komoly szervezést, gyors munkát és stabil pénzügyi fedezetet igényelt. Miközben folytak az újjáépítés munkálatai, a lázas előkészületeket óriási arányú, ideológiai köntösbe csomagolt propaganda körítette. Ennek jellemző adalékaként 1949 augusztusában egy "komoly" - természetesen ideológiai indíttatású - probléma merült fel az átadással kapcsolatban: a Lánchíd pillérein látható faragott koronás címerek ügye. A háború előtti rendszert idéző címerek többeknek is szemet szűrtak, egyebek mellett maga Gerő Ernő is tollat ragadott e tárgyban - levelének címezettje Rákosi Mátyás volt. Gerő felvetette, hogy vagy maradjon minden úgy, ahogy van, esetleg csak a koronákat szedjék le a címerek tetejéről, vagy pedig cseréljék ki a címereket is. A közlekedési tárca augusztus elején utasítást adott, hogy a koronás címereket azonnali hatállyal el kell távolítani és a helyükre az új népköztársasági címet kell elhelyezni. A sürgető novemberi határidő miatt a minisztérium illetékesei megpróbálták utánaajárni annak, hogy mennyi idő alatt és milyen költségekkel oldható meg a címerek cseréje. Augusztus 9-én kelt az a jelentés (1. dokumentum), amely felsorolja a különböző lehetőségeket: innen derül ki az is, hogy egyebek mellett a pécsi Zsolnai gyárat, valamint Kovács Margitot is megkereste a tárca az új címerek elkészítése okán. A legmeglepőbb azonban a jelentés végén szereplő javaslat: mivel határidőre ügysem lehet elkészülni, hát csináljanak az átadásra fából készült, ideiglenes címereket, amiket idővel lecserélnek. Ezek a "Potemkin-címerek" végül nem készültek el.

Nem sokkal később, egy augusztus 18-án datált, "MINISZTER" fejlécű levélpapíron, aláírás nélkül kelt néhány sor (2. dokumentum) ismét az ideológiát helyezte előtérbe: írója úgy foglalt állást, hogy el kell távolítani az oroszlánfejes záróköveket is, de ami ennél is fontosabb: az új címernél jól ki kell dolgozni a búzakalászatot, "mert az van elfogadva az alkotmányban is". Szerencsére, az oroszlánfejet eltávolítására nem került sor: ebben talán az is szerepet játszott, hogy Kodály Zoltán mint a Művészeti Tanács elnöke, személyesen állt ki azok megmentése érdekében.

A címer megmintázásával a tárca végül Pátzay Pál szobrászművészt bízta meg (3. dokumentum), aki a feladatot el is vállalta. A híd felújítása zavartalanul folyt tovább, de, hogy az ideológia és ehhez kapcsolódva a megnyitási ceremónia mennyire fontos eleme volt az újjáépítésnek, azt jól példázza, hogy 1949. november 12-én még mindig csak javasolt költségvetés létezett az átadás költségeivel kapcsolatban. Az akkori adatok szerint az erre szánt összeg 240 000 forintra rúgott, de ebben benne volt a dísztribünök felállításától az emléklapok elkészítéséig minden, sőt az is, hogy az újjáépítésben résztvevő fizikai munkásoknak ebédet adjanak a megnyitó alkalmából. A kapkodó és megkésett költségvetés ellenére azonban 1949. november 20-án minden gond nélkül sor került az ünnepélyes átadásra.

Az itt közölt 3 rövid dokumentum jellemző példáját adja a korszak mindent átszövő ideológiai túlerheltségének.

Források

Jelentés

Közlekedésügyi Minisztérium. V. 2. Hídosztály.
571/1949. V. 2.

Jelentés

Miniszter Úrnak a Lánchídon elhelyezendő címer tárgyában.

Folyó hó 6-án fenti tárgyban tartott értekezlet határozatának megfelelően érintkezésbe léptünk az alábbi gyárakkal, a különféle változatokra nézve:

Kerámia kivitel színes, plasztikus, kb. 2 x 2 nagyságban.

A Finomkerámia Igazgatóság a Zsolnai gyárat ajánlja. A gyárnak az elkészítésre 14 hétre van szüksége, mely a következőképp oszlik meg az egyes munkafázisok között:

megmintázás	4 hét
formázás	2 "
száradás	2 "
I. égetés	2 "
majolikázás	2 "
II. égetés	2 "
összesen:	14 hét

A címer 12 darabra felosztva készülne, az egyes darabokat a helyszínen állítják össze. Az elhelyezéshez a gyár küldene is szakmunkásokat.

Egy címer elkészítése ab gyár 6000 forint, melyhez még az elhelyezési és szállítási költségek járulnak.

A gyár mindent megtesz a gyártási idő lerövidítésére, azonban felelősséget vállalni azért nem tud.

Tárgyaltunk még a Drasche gyárral, mely a munkát nem vállalta, csak a kiégetést, ha a mintázást, formázást és színezést egy művész elkészítené. Ajánlotta Kovács Margit Kossuth-díjas iparművésznőt. Nevezett a munkát vállalná. Határidőre határozott véleményt adni nem tudott és saját munkájáért darabonként 8000 forintot kérne, melyhez égetési és szállítási költségek járulnának.

Bronzöntvény színezés nélkül, bronz színben, domború kivitelben.

Készítené a Lampart bronzöntőde, november 1-re elkészülne. Költsége ab gyár 15. 000 forint lenne darabonként, melybe az öntőminta költsége még nincs benn, azt nekünk kell elkészíttetni.

Zománcozott kivitel, mely esetben domború lemezen a címerajzából csak a csillag domborodna ki. Ugyancsak a Lampart művek készítené. Egy címer 5 darabból, úgymint csillag, kékmező, kalászkoszorú, alsó szalag készülne, mely darabok a helyszínen lennének összeállítandók.

Elkészítési idő 4-5 hét, költsége 4-5000 forint/db.

Kőfaragási kivitelben, helyszínen új kőből kifaragva, kőszínen hagyva kb. 7500 forintba kerülne darabonként és a határidőre elkészíthető.

Időközben Kiss Tibor építész tanár elkészítette a terveket a címer elhelyezésére 4 változatban.

A terveken végzett tanulmányok alapján formailag és művészileg legmegfelelőbbnek látszana a címereknek kerámia kivitelben való elhelyezése a pillérek északi és déli üres falfelületén.

Miután pedig fentiek szerint a kerámiák a határidőre nem biztosíthatók, ezért javasolnánk helyette ideiglenesen fából készített, színezett, domború címerek elhelyezését a hid megnyitására, mely címereket utólag, egyenként a elkészült kerámia címerekre kicserélnénk.

A művészeti megoldásra nézve előszóban kívánnánk Kiss Tibor tanárral együtt jelentést tenni és döntést kérni.

Összefoglalásul a költségek a következőképp alakulnak:

1./ Négy db. régi címer beállványozása és lefaragás kb.	40. 000.- Ft
2./ Kerámia címer gyártása kb.	28. 000.- Ft
3./ Címer elhelyezés kb.	8. 000.- Ft
összesen kb.	76. 000.- Ft

Budapest, 1949. augusztus hó 9-én.

Sávós Károly s. k.
miniszteri osztálytanácsos

Ullrich Zoltán s. k.
miniszteris tanácsos

MOL-XIX-H-1-gg 27. doboz 24. (Magyar Országos Levéltár -Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium - Közüti Főosztály - Lánchíd újjáépítésének iratai)

Vélemény

MINISZTER
V. fő Széchy min. o. főn. Úr

A csatolmányt illetőleg a következő vélemény alakult ki:

1. Az oroszlánfejvel együttjáró megoldást, amely a címer nagyarányú kidomborítását teszi szükségessé, nem látják helyesnek.
2. Megfelelőnek tartják az oroszlánfej eltávolítását, annál is inkább, mert ez a címernek 2 méter magasságú kidolgozását teszi lehetővé.
3. Figyelmeztetnek arra, hogy föltétlen búzagalász legyen a címeren, mert ez van elfogadva az alkotmányban is. Nagyon ügyelni kell, hogy a búzagalász jelleg észrevehető legyen.
4. A címerek bronzban való elkészítését véglegesítették. Légy szíves megfelelően intézkedni.

Bp., 1949. aug. 18.

MOL-XIX-H-1-gg 27. doboz 19. (Magyar Országos Levéltár - Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium, Közüti Főosztály, Lánchíd újjáépítésének iratai)

Megbízás

KÖZLEKEDÉS- ÉS
POSTAÜGYI
MINISZTER

Másolat hivatalos használatra.
Tárgy: Népköztársasági címer agyagmintájának elkészítése
Melléklet: 1 db.
Előadó: Dr. Palotás min. o. tan.

7681/VIII./8/1949.

Pátzay Pál szobrászművész úrnak,
A Képzőművészeti Főiskola r. tanára

Budapest.
V., Wekerle Sándor u. 22. IV. 1.

T. Cím szóbeli felhívásunkra benyújtott ajánlatát két méter átmérőjű népköztársasági címer agyagból való megmintázására 5.000.- Ft. végösszeggel elfogadom a t. Címet a munka végrehajtásával megbízom.

Tudomásul veszem, hogy a fenti munkát tanítványaival, név szerint Kis-Kovács Gyula és Bencze Józseffel együtt alakított munkaközösségen végzik el. A munka végrehajtásán határideje, amikor a megmintázott anyagcímer teljesen készen gipszbe való leöntésére átadható, szeptember hó 1.

Tudomásul veszem szóbeli közlésüket, hogy az ajánlati végösszeg - melyhez még a forgalmi adó és számlabélyegilleték jön - a munka teljes elkészülte után esedékes és annak felvételére a munkaközösség nevében Pátzay Pál szobrászművész urat bízta meg.

Tudomásul veszem továbbá, hogy a gipszöntéssel kapcsolatos irányítómunkát, valamint a Lánchíd pillérein az új címer kőfaragása során esetenkénti, szükség szerinti szaktanácsadást Pátzay Pál szobrászművész úr fenti tiszteletdíj-összeg reá eső része fejében vállalja.

Felkérem, hogy jelen megbízásom csatolt másolatát elfogadási záradékkal ellátva haladéktalanul juttassa el hozzám.

Értesítem, hogy kereseteinek, illetőleg végszámlájának kifizetésére a Lánchíd alépitményi munkáinak állami építésvezetőségét egyidejűleg utasítottam.

Budapest, 1949. évi augusztus 31-én.

A miniszter rendeletéből:
Prieszol József s. k.
Miniszteri osztályfőnök

Elfogadom: Pátzay Pál s. k.

MOL-XIX-H-1-gg 27. doboz 12. (Magyar Országos Levéltár - Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium - Közúti Főosztály - Lánchíd újjáépítésének iratai)

Címkék:

[Lánchíd](#) ^[2]

[Duna](#) ^[3]

[Rákosi Mátyás](#) ^[4]

[Gerő Ernő](#) ^[5]

[Közlekedésügyi Minisztérium](#) ^[6]

Kiadás: 3. évfolyam (2003) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/kuriozumok/foltetlen_buzakalasz_legyen_a_cimeren.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/kuriozumok/foltetlen_buzakalasz_legyen_a_cimeren.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/lanchid>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/duna>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/rakosi-matyas>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/gero-erno>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kozlekedesugyi-miniszterium>